

KUNSKAPSKRAV

Läraren ska sätta betyg på varje kurs och det finns preciserade kunskapskrav för tre av de godkända betygsstegen – E, C och A. Kunskapskraven är för dessa tre steg formulerade som en löpande text. Texterna för respektive betygssteg följer samma disposition. Kunskapskraven utgår från målen, och ordningen i kunskapskraven relaterar också till målen.

Om någonting i kunskapskraven gäller generellt för alla godkända betygssteg, till exempel att eleven arbetar säkert och följer lagar och andra bestämmelser, är denna formulering upprepad ordagrant för betygen E, C och A. I kunskapskraven är det som är lika för olika betygssteg skrivet på ett identiskt sätt och formuleringarna varierar endast när de markerar en progression mellan betygsstegen. Det finns inte progression mellan betygsstegen i alla delar, och det framgår tydligt när det gör det och när det inte gör det, eftersom det som skiljer sig åt mellan betygsstegen E, C och A är markerat med fetstil.

För vart och ett av betygsstegen E, C och A finns i princip samtliga kunskapsformer beskrivna, det vill säga läraren ska bedöma faktakunskaper, förståelse, färdigheter och förtrogenhet på tre nivåer. Det går alltså inte att säga att det räcker med faktakunskaper för att eleven ska få betyget E och att det först för högre betygssteg krävs förtrogenhet. Eftersom olika kunskapsformer utvecklas i samspel med varandra speglas alla kunskapsformer på alla betygsnivåer. Detta uttrycker också läroplanen för de frivilliga skolformerna: *Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen.*

Progressionen *mellan* kurser i ett ämne kan uttryckas dels i det centrala innehållet, dels i kunskapskraven. Grundprincipen i ämnesplanerna för gymnasieskolan är att det centrala innehållet främst uttrycker progressionen mellan kurser. Det innebär att kunskapskraven kan vara identiska mellan olika kurser i ett ämne. I vissa ämnen uttrycker det centrala innehållet inte i samma utsträckning progression (till exempel i språk) och då måste kunskapskraven uttrycka progressionen också mellan kurserna.

I kunskapskraven finns kopplingar till det centrala innehållet. Hur specifika kopplingarna är skiljer sig åt från kurs till kurs. Ofta är kopplingarna övergripande. Som exempel kan nämnas kursen samhällskunskap 1a1 där begreppet ”samhällsfrågor” används för att spegla flera punkter och områden som finns konkretiserade i det centrala innehållet. En övervägande del av kursen handlar om att eleven hanterar olika företeelser som begreppet ”samhällsfrågor” kan innefatta, och kunskapskraven beskriver kvaliteten på det eleven kan göra kring dessa samhällsfrågor i slutet av kursen. Ibland är kopplingarna av specifik karaktär. Kunskapskraven för kursen samhällskunskap 1a1 anger: *Eleven kan **översiktligt** redogöra för individens rättigheter och skyldigheter i rollen som konsument, förhållandet mellan hushållets inkomster och utgifter, tillgångar och skulder samt för sambanden mellan den privata ekonomin och samhälls ekonomin.* Här görs i kunskapskraven en direkt koppling till ett specifikt centralt innehåll.



Progressionstabellen

Nivåerna för betygsstegen E, C och A i kunskapskraven är formulerade med hjälp av en progressionstabell. Progressionstabellen är utgångspunkt för kunskapskraven i samtliga kurser för att samma kunskapsuttryck i så stor utsträckning som möjligt ska användas när samma sak avses oavsett vilken kurs det rör sig om. På så sätt kan hela gymnasieskolan utveckla en samsyn av progressionen mellan betygsstegen E, C och A. Ibland avviker formuleringarna från progressionstabellen, och i vissa kurser används även andra begrepp än de som förekommer i tabellen. Det gäller till exempel inom språk och estetiska ämnen.



På nästa sida presenteras progressionstabellen. Därefter följer en kort beskrivning av hur de olika uttrycken används i kunskapskraven. Det kan vara svårt att dra absoluta gränser mellan uttrycken på den övergripande nivån, så ibland blir gränsdragningarna tydliga först i relation till det sammanhang och det innehåll uttrycken relaterar till i respektive kurs.

	Betyget E	Betyget C	Betyget A
<i>Beskriver, redogör, förklarar, diskuterar, resonerar, motiverar</i>	Översiktligt	Utförligt	Utförligt och nyanserat
<i>Värderar, utvärderar</i>	Enkla omdömen	Nyanserade omdömen	Nyanserade omdömen och ger förslag på hur arbetet kan förbättras
<i>Slutsatser, argument, motiv, resonemang, reflektioner, bedömningar, jämförelser, kopplingar, förklaringar, ge förslag, exempel</i>	Enkla	Välgrundade	Välgrundade och nyanserade
<i>Situationer</i>	Bekanta	Bekanta/Nya	Nya
<i>Komplexitet i situationer, uppgifter, problem, frågor osv.</i>	Enkla	–	Komplexa/Avancerade
<i>Utförande</i>	Med visst handlag	Med gott handlag	Med mycket gott handlag
<i>Utförande</i>	Med viss säkerhet	Med viss säkerhet	Med säkerhet
<i>Utförande</i>	I samråd med handledare När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med viss säkerhet den egna förmågan och situationens krav.	Efter samråd med handledare När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med viss säkerhet den egna förmågan och situationens krav.	Efter samråd med handledare När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med säkerhet den egna förmågan och situationens krav.
<i>Resultat, kvalitet</i>	Tillfredsställande	Tillfredsställande	Gott/God
<i>Kvantitet</i>	Någon	Några	Flera
<i>Kvantitet</i>	Begränsade	–	Omfattande
<i>Kvantitet</i>	Fåtal	Fåtal/Flera	Flera
<i>Dokumentation</i>	Enkel	Noggrann	Noggrann och utförlig
<i>Fackspråk</i>	Enkelt	–	Nyanserat
<i>Riskbedömning</i>	Enkel	–	Välgrundad
<i>Analys, tolkning</i>	Enkel	–	Komplex/Avancerad
<i>Projektplan, synopsis, kampanj, planering, manus</i>	Enkel	Enkel/Genomarbetad	Genomarbetad

Kolumnen längst till vänster anger när de olika uttrycken används. Till exempel används uttrycken **översiktligt** för betyget E, **utförligt** för betyget C samt **utförligt och nyanserat** för betyget A när det handlar om att eleven beskriver, redogör, förklarar, diskuterar, resonerar och motiverar.

Vad innebär det då att eleven till exempel *redogör* **översiktligt**, **utförligt** eller **utförligt och nyanserat**? En översiktlig redogörelse tar upp de väsentliga delarna, men är lite mer ungefärlig och inte så exakt. En utförlig redogörelse är mer exakt, fyllig och innehållsrik. Det finns också en kvantitativ dimension mellan översiktlig (mer kortfattad) och utförlig (längre). Att redogörelsen dessutom är nyanserad innebär att eleven redovisar flera olika perspektiv. En nyanserad redogörelse kan också avse ett rikt språkligt uttryckssätt och en stilistiskt skicklig framställning, men i kunskapskraven används begreppet nyanserat främst i betydelsen flera olika perspektiv.

När eleven *värderar* eller *utvärderar* sitt arbete och resultat krävs för betyget E att hon eller han gör det med **enkla** omdömen, med **nyanserade** omdömen för betyget C eller med **nyanserade omdömen och ger förslag på hur arbetet kan förbättras** för betyget A. Här, liksom på andra ställen i progressionstabellen, återkommer begreppet nyanserad. Också i detta avseende ger eleven omdömen ur flera olika perspektiv och kopplar till olika förutsättningar, till exempel den avsedda planeringen, resursanvändningen och det slutliga resultatet. För enkla omdömen räcker det inte med att eleven redovisar sitt tyckande, till exempel ”det blev bra” utan också här krävs återkoppling till arbetets förutsättningar. Däremot kopplar eleven inte till flera olika förutsättningar och ser inte saken ur olika perspektiv. För att motsvara kravet på det högsta betygssteget ska eleven dessutom ge förslag på hur arbetet kan förbättras och därigenom ytterligare resonera om sitt arbete och resultat.

För *slutsatser*, *resonemang*, *jämförelser*, *exempel* och liknande används orden **enkla** för betyget E, **välgrundade** för betyget C samt **välgrundade och nyanserade** för betyget A. Att till exempel en slutsats är välgrundad innebär att eleven bygger den på relevanta fakta och sakförhållanden samt har förankrat den väl i tillförlitliga källor och eventuella teorier. Det innebär också att logiken i slutsatserna eller resonemangen är välgrundade. En elev som drar enkla slutsatser har inte samma goda förankring i källor och eventuella teorier, men elevens slutsatser är ändå till viss del underbyggda av källor och eventuella teorier. När slutsatserna dessutom är nyanserade kan eleven belysa saken ur flera olika perspektiv.

En annan aspekt på kvaliteten i elevens kunskaper är i vilken *situation* eleven befinner sig och hur bekant situationen är. För betyget E krävs att eleven utför sitt arbete i **bekanta** situationer, till exempel i situationer som hon eller han är förtrogen med. Med situation avses inte bara rumslig situation utan också vilken typ av problem eleven ska lösa och vilka redskap och metoder eller procedurer eleven ska använda. För betyget C återkommer **bekanta** i vissa kunskapskrav medan det i andra redan på C handlar om **nya** situationer. Här är det kursens karaktär och nivå som avgör. I vissa kurser är det för avancerat att redan för betyget C kräva att eleven ska kunna handla i nya



situationer, medan det i andra kurser är en rimlig nivå. För betyget A handlar det om **nya** situationer.

Progressionstabellen uttrycker även *komplexitet* i exempelvis situationer eller uppgifter. För betyget E används **enkla**, för betyget C skrivs ingenting samt för betyget A används **komplexa** eller **avancerade**. En enkel situation kan vara både bekant och ny, men det som förenar enkla situationer är att de kräver basala åtgärder eller att de inte kräver svåra vägval.

För vissa sammanhang i kolumnen längst till vänster finns olika uttryck. När det gäller *utförandet* används uttrycken handlag, säkerhet eller samråd med handledare. Vilket uttryck som används beror på sammanhanget. I vissa kurser är det naturligt att tala om ett handlag, i andra är det mer naturligt att tala om med vilken säkerhet eleven utför arbetet. Säkerhetsbegreppet när det handlar om utförandet avser hur skicklig eleven är, inte om eleven arbetar säkert för sig själv och sin omgivning. Den senare typen av säkerhet finns i de flesta yrkeskurser. Där är säkerheten ett grundläggande krav som inte anges med någon progression för de högre betygsstegen.

I fråga om *handlaget* krävs att eleven utför arbetet med **viss** handlag för betyget E, med **gott** handlag för betyget C samt med **mycket gott** handlag för betyget A. Det gäller alltså det sätt på vilket eleven hanterar till exempel verktyg och material.

Säkerheten i utförandet anges med **viss säkerhet** för betyget E, **med viss säkerhet** för betyget C samt **med säkerhet** för betyget A. Säkerheten i utförande betonar en lite vidare aspekt av utförandet. Det handlar inte bara om handlag utan även om med vilken säkerhet eleven väljer till exempel material eller procedurer. Progressionstabellen uttrycker säkerheten i utförandet på samma sätt för betygen E och C. I vissa enskilda uttryck är det alltså tillräckligt att ange progression i två steg eftersom det i kunskapskravet i sin helhet ändå går att se en tydlig progression i alla tre stegen.

Handledningsbegreppet markerar en ökad grad av självständighet. För betyget E krävs att eleven utför arbetet i **samråd** med handledare. Det innebär att eleven arbetar med kontinuerliga avstämningar med handledare, men behöver inte ha en handledare vid sin sida i alla moment. För betyget C och A krävs att eleven utför arbetet **efter samråd** med handledare. Det innebär att eleven tar egna initiativ och vet när hon eller han behöver stämma av med handledare innan arbetet utförs. För att få en progression i alla tre betygsstegen finns ytterligare en variabel när det gäller handledningen. På E- och C-nivån finns meningen: ”När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.” På A-nivån meningen: ”När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.”. Genom denna ytterligare variabel bedöms också elevens agerande när hon eller han samråder med handledare. Det handlar om att eleven i samrådsituationen reflekterar över den egna förmågan i förhållande till arbetsuppgiftens komplexitet och på vilket sätt hon eller han kan lösa uppgiften på bästa sätt. Det handlar också om att eleven i övrigt bedömer situationens krav, till exempel hur lagar och andra bestämmelser påverkar hur uppgiften ska lösas. För betyget E och

C krävs att eleven bedömer **med viss säkerhet** och för betyget A **med säkerhet**. I begreppet handledare ingår både en lärare eller handledare på skolan och en handledare på en arbetsplats.

För *resultatet* och *kvaliteten* används också samma uttryck för både betyget E och betyget C, nämligen **tillfredsställande**, medan det för betyget A höjs till **gott/god**. Med tillfredsställande resultat eller kvalitet avses att resultatet precis uppfyller fastställda kvalitetskrav eller normer, eller att kvaliteten precis uppfyller krav på funktion eller i vissa fall krav på utseende.

Kunskapskraven kan även innehålla *kvantitativa skillnader* mellan betygsstegen. Ovan nämndes den kvantitativa dimensionen av översiktligt och utförligt. Andra kvantitativa uttryck i progressionstabellen är **någon/några/flera**, **begränsade/omfattande** samt **fåtal/flera**. Generellt gäller att det är kvalitativa skillnader av elevens kunskapsnivå som ska bedömas. I den kvantitativa aspekten finns också en kvalitativ aspekt, att eleven till exempel använder flera metoder visar på en högre kunskapsnivå än om hon eller han bara använder någon enstaka metod.

En *dokumentation* är **enkel** för att motsvara betyget E, **noggrann** för betyget C och **noggrann och utförlig** för betyget A. Enkla dokumentationer kännetecknas av att de ofta fångar endast delar av till exempel en arbetsprocess eller är så övergripande att de kan vara svåra att ta del av i efterhand. Noggranna dokumentationer fångar såväl delar som helheter och är därför i större utsträckning möjliga för andra att i efterhand ta del av och förstå. De två högsta betygsstegen skiljer sig kvantitativt från varandra, genom att utförlig är tillagt som krav för betyget A.

När det gäller *fackspråk* och *riskbedömning* återkommer begreppen enkel, nyanserad och välgrundad. För *analys* och *tolkning* återkommer **enkel** och **komplex/avancerad**.

När eleven tar fram en *projektplan*, en *planering*, en *kampanj* eller liknande krävs att den för betyget E är **enkel**, för betyget C **enkel** i vissa kurser eller **genomarbetad** i andra och för betyget A **genomarbetad**. I en enkel projektplan tar eleven visserligen upp de väsentliga delarna, som projektets förutsättningar, genomförande och utvärdering, men håller sig antingen lite för mycket på ytan eller förlorar sig för mycket i enstaka detaljer. En genomarbetad projektplan däremot tar upp de väsentliga delarna och är väl balanserad både i helhet och i detaljer. Den förutser även till viss del de svårigheter som kan uppstå och garderar sig mot dem. Här kan nivån för betyget C variera, liksom för bekanta eller nya situationer, och det är kursens karaktär och nivå som avgör. I vissa kurser är det för avancerat att redan för betyget C kräva att eleven gör till exempel en genomarbetad projektplan, medan det i andra kurser är en rimlig nivå.

Betygsskalan

Betygsskalan har fem godkända steg E, D, C, B och A och ett underkänt steg F. Om läraren saknar underlag för bedömning av elevens kunskaper på grund av frånvaro ska betyg inte sättas utan då markeras detta med ett streck.⁶⁴ Preciserade kunskapskrav finns för tre av betygen – E, C och A. Betygsskalan anger inga preciserade kunskapskrav för betygen D och B.

Betygsstegen D och B

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda. Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betygsstegen D och B grundar sig alltså på vad som står i kunskapskravet för betyget under och över. Underlaget för betygen D och B kan se olika ut för olika elever. En elev uppfyller vissa delar av kunskapskravet för det överliggande betyget medan en annan elev uppfyller andra delar. Båda eleverna kan dock bedömas uppfylla det överliggande betyget till övervägande del. Eftersom ”till övervägande del” är en bedömning som kan se olika ut från elev till elev kan dessa kunskapskrav inte preciseras vare sig på nationell eller på lokal nivå.

Vid bedömningen av ”till övervägande del” gör läraren en helhetsbedömning av de kunskaper eleven visar jämfört med överliggande kunskapskrav. I jämförelsen identifierar läraren vilka delar av kunskapskraven som eleven uppfyller och bedömer med stöd i ämnets syfte och kursens centrala innehåll om elevens kunskaper sammantaget uppfyller kravet på ”till övervägande del”.

Vid meritvärdering ges betygen följande värden: F = 0; E = 10; D = 12,5; C = 15; B = 17,5; A = 20.

Nationella prov och bedömningsstöd

Som stöd för lärarnas bedömning och betygssättning finns nationella prov och bedömningsstöd i vissa ämnen.

Syftet med de nationella proven är i huvudsak att

- stödja en likvärdig och rättvis bedömning och betygssättning
- ge underlag för en analys av i vilken utsträckning kunskapskraven uppfylls på skolnivå, på huvudmannanivå och på nationell nivå.

De nationella proven bidrar också till

- att konkretisera ämnesplanerna
- en ökad måluppfyllelse för eleverna.

⁶⁴ 15 kap. 27 § skollagen.



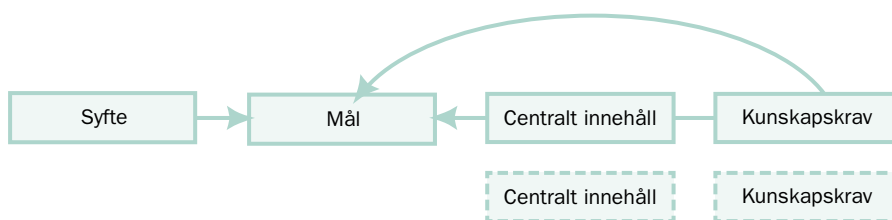
Bedömningsstöden bidrar till

- att konkretisera ämnesplanerna
- att stödja en likvärdig och rättvis bedömning och betygssättning
- en ökad måluppfyllelse för eleverna.

På Skolverkets webbplats framgår för vilka ämnen det finns nationella prov och bedömningsstöd.

RELATIONEN MELLAN DE OLIKA DELARNA I ÄMNESPLANEN

De olika delarna i ämnesplanen hänger ihop på ett tydligt sätt. Det går till exempel inte att bara läsa det centrala innehållet eller kunskapskraven utan att sätta in dem i ämnesplanens hela sammanhang.



Syftet och målen är formulerade för ämnet som helhet. Syftet beskriver i löpande text vilka kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla genom undervisningen i ämnet. Det beskriver också sådant som inte ska betygsättas. Målen är formulerade i punktform och förtydligar vad läraren ska betygsätta.

Målen beskriver vilka kunskaper eleverna ska ges förutsättningar att utveckla genom undervisningen i ämnet. Det centrala innehållet anger vad som ska behandlas i undervisningen i varje kurs för att eleverna ska få möjlighet att utveckla de kunskaper som beskrivs i målen. Målen och det centrala innehållet har alltså helt olika karaktär. Trots det kan det finnas visst innehåll även i målen, men i de fallen är målen mer övergripande och inte lika konkreta som det centrala innehållet.

Det finns en tydlig koppling mellan målen och kunskapskraven. Kunskapskraven uttrycker med vilken kvalitet eleven visar sitt kunnande i förhållande till målen. Ordningen i kunskapskraven är densamma som i målen. Om målen till exempel börjar med förmåga att läsa texter börjar också kunskapskraven med det. Däremot är det inte så att varje mål alltid motsvaras av ett stycke i kunskapskraven. Ett stycke i kunskapskraven kan lika gärna relatera till flera mål som till ett mål.